

กระบวนการสร้างสันติภาพโดยกลุ่มผู้หญิงท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรงในภูมิภาคเอเชีย: กรณีศึกษาจังหวัดอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซียเปรียบเทียบกับสามจังหวัดชายแดนใต้

Process of Peace Building through Female Roles in the Circumstance of Violence in Asia: A Case Study of Aceh Province, Indonesia and Deep South of Thailand

อภิญญา ดิสสะมาน¹
Apinya Tissamana²

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “กระบวนการสันติภาพของผู้หญิงท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรงในภูมิภาคเอเชีย” มุ่งวิเคราะห์การทำงานยุคความรุนแรงและแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงผ่านกระบวนการสันติภาพของผู้หญิงในเอเชีย การศึกษาครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่สร้างความตระหนักรู้และนำเสนอในรูปแบบของข้อเสนอเชิงนโยบายต่อภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการก่อรูปทางความคิดและการดำเนินงานของกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายสันติภาพของผู้หญิงในสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง และความรุนแรงอันเนื่องมาจากเพศสภาพ เพื่อที่จะเข้าถึงกระบวนการสันติภาพ ผู้วิจัยเลือกศึกษาจากกรณีการดำเนินงานด้านสันติภาพของผู้หญิงในจังหวัดอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งในงานวิจัยพบว่า กลุ่มผู้หญิงในอาเจะห์และกลุ่มผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในฐานะเหยื่อ และการต่อสู้ด้วยอาวุธ จะเกิดการรวมตัวกันของผู้หญิงที่สูญเสียและเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบทางจิตใจจากเหตุการณ์ความไม่สงบ รวมตัวกันแก้ไขปัญหา และกำหนดทิศทางของสังคมในประเด็นการเสริมสร้างสังคมสันติสุข โดยเริ่มจากการพูดคุยของกลุ่มผู้หญิงที่ไม่เป็นทางการ และจากงานวิจัยพบว่า

บทความนี้

Received

15 ตุลาคม 2563

Revised

24 พฤศจิกายน 2563

Accepted

28 ธันวาคม 2563

¹ นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (ดร.)

² Senior Researcher, Office for Peace and Governance, King Prajadhipok's Institute (Ph.D.)

เกิดการเสนอให้จัดกลุ่มเยียวยาปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวที่ซ่อนอยู่ในพื้นที่ความขัดแย้งระดับสังคมใหญ่ เกิดการทำกิจกรรมระหว่างงานหรือในกลุ่มที่เห็นปัญหาร่วมกันโดยขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคม สภาพแวดล้อมทางการเมือง มิติวัฒนธรรม อิทธิพลทางความเชื่อ ศาสนา และการตีความ ลักษณะของเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ เผ่าพันธุ์ และรูปแบบของความขัดแย้งอันนำไปสู่บทบาทในการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพในสองพื้นที่คือจังหวัดอาแจห์ ประเทศอินโดนีเซียและในจังหวัดชายแดนใต้

คำสำคัญ: กระบวนการสร้างสันติภาพ, สันติภาพ--อินโดนีเซีย, การบริหารความขัดแย้ง--อินโดนีเซีย--อาแจห์, สตรีกับสันติภาพ

Abstract

The study “Process of Peace Building through Female Roles in the Circumstance of Violence in Asia” aims at analyzing the female roles in Asia in the resolutions of the violence and conflicts through the peace process. This qualitative research is to raise an awareness in the form of policy proposal to the government and related organizations. The empirical data are applied to this study to form understandings and operations among women’s organizations and peace networks in resolving political and gender-based violence. To access the peace process, the researcher includes the case study to gather information through both documents and interviews in the field to learn the experiences, knowledge, and abilities of the women from various organizations working as leaders of the peace process in Aceh, Indonesia and Deep South of Thailand. The study found that women are affected with violence as victims of war and insurgency with weapons. Due to the losses, there is unification of women who have lost family members and those who are affected. These women have also considered the further consequence of violence. For example, the acts of violence will be more common in the area of conflicts where women are bearing the burden of doing both housework and social work. If the operation is run by the state, the female community and organizations will be excluded in decision-making on the direction of the society. Moreover, this research has found a suggestion to organize a female group to resolve the conflicts in the family which overlap in the conflict area within the society. The activities occur during working time among social groups who identify the problems together and this is depending on social factors such as politics, environment, cultures, belief, religions, and interpretation of ethnicity. The forms of conflicts then lead to women’s roles and participation in the peace process in Aceh Province, Indonesia and in Deep South of Thailand.

Keywords: Peace building, Women, Aceh Peace building--Indonesia, Conflict management--Indonesia--Aceh

บทนำ

กรณีศึกษากระบวนการสร้างสันติภาพของกลุ่มผู้หญิงท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงประเทศอินโดนีเซีย ในพื้นที่จังหวัดอาเยห์ เป็นความขัดแย้งและความไม่สงบรวม 30 ปี (ค.ศ. 1976-2005) ที่สิ้นสุดลงแล้ว (Post -conflict) ปัจจุบันบทเรียนกรณีศึกษาในอาเยห์ทำให้เห็นช่วงเวลา (timeline) ของประวัติศาสตร์การขับเคลื่อนเพื่อสันติภาพของผู้หญิง 3 ช่วงสำคัญ คือ 1) ช่วงก่อนการทำข้อตกลงสันติภาพ เป็นช่วงที่ความขัดแย้งดำรงอยู่ 2) ช่วงระหว่างการทำข้อตกลงสันติภาพ และ 3) ช่วงหลังการทำข้อตกลงสันติภาพ จนถึงสถานะปัจจุบันของกลุ่มผู้หญิงที่ดำเนินงานเพื่อเรียกร้องสันติภาพในจังหวัดอาเยห์ ทั้งสามช่วงเวลาแสดงถึงบทบาทการทำงานของหญิงในแต่ละกลุ่มและลักษณะแตกต่างกันออกไป แม้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองและความรุนแรงผ่านการใช้อาวุธยุติลง แต่ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงอันเนื่องมาจากเพศสภาพยังคงดำรงอยู่ เช่น การตีความหลักการศาสนาอิสลามตามกฎหมายศาสนาบางข้อว่าด้วยข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของผู้หญิง

กระบวนการเจรจาสันติภาพทั้งสามช่วงดำเนินอย่างต่อเนื่องทั้งอยู่ในรูปของการเจรจาบนโต๊ะอย่างเป็นทางการ และการเจรจาสันติภาพนอกระบบทางการ ความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้อาวุธสิ้นสุดลงผ่านการเจรจาสันติภาพในปี 2005 โดยมีตัวแทนจากฝ่ายขบวนการอาเยห์เอกราช หรือขบวนการอาเยห์เสรี (Gerakan Aceh Merdeka: GAM) ที่ก่อตั้งเมื่อปี 1976 กับฝ่ายรัฐบาลอินโดนีเซีย ในการพูดคุยสันติภาพ ชาเดีย มัรฮาบัน (Shadia Marhaban) เป็นผู้หญิงคนเดียวในฐานะตัวแทนการเจรจาสันติภาพในฝ่าย GAM เกิดองค์กรที่ทำงานเรียกร้องสันติภาพรวมทั้งองค์กรที่ก่อตั้งโดยผู้หญิงในอาเยห์ทั้งก่อนและหลังเจรจาสันติภาพเสนอให้

กลุ่มที่จับอาวุธและเคยชินกับระบบอำนาจทางการเมืองแบบทหารและปฏิบัติการแบบจู่โจมวางอาวุธ หันมาใช้แนวทางสันติวิธี เปิดมุมมองในการให้คุณค่าของมนุษย์ที่มีความต่างทางเพศและเชื่อชาติว่าเป็นคนเท่ากัน ซึ่งเป็นทิศทางหลักในการดำเนินงานของกลุ่มขบวนการเรียกร้องสันติภาพผู้หญิงในอาเยห์

การขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพของผู้หญิงในอาเยห์เป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจอย่างยิ่ง นอกเหนือจากบทบาทที่โดดเด่นของผู้หญิงที่เข้าไปร่วมในโต๊ะเจรจาสันติภาพและสิ่งที่กระทบกับกระบวนการขับเคลื่อนงานสันติภาพของผู้หญิงหลังเกิดข้อตกลงสันติภาพแล้ว กลุ่มผู้หญิงอาเยห์เพื่อสันติภาพอีกจำนวนยังคงดำเนินงานยุติความรุนแรงและรับมือกับความเปลี่ยนแปลงโดยขยายการทำงานเชิงรุก เน้นการทำงานผ่านการศึกษาวิจัย ให้การอบรม บางส่วนเข้าสู่กระบวนการขับเคลื่อนงานในระบบการเมือง เช่นเป็นผู้แทนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฝ่ายต่างๆ รวมทั้งเน้นการทำงานแบบเครือข่ายอาสาสมัครมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหลังจากการค่อยๆ ถอนตัวออกจากพื้นที่หลังช่วงการเจรจาสันติภาพขององค์กรพัฒนาเอกชนนานาชาติ (International NGOs) และองค์กรที่ให้การสนับสนุนเงินทุนเพื่อทำกิจกรรมของผู้หญิง

จากสถานการณ์ความขัดแย้งทางสังคมที่ยืดเยื้อรุนแรงจากนานาประเทศในภูมิภาคเอเชีย ผู้หญิงต้องเผชิญกับความรุนแรงและสูญเสียชีวิต ทรัพย์สินและรวมทั้งสูญเสียผู้ร่วมชีวิตที่ประเมินค่าทางจิตใจไม่ได้ ความขัดแย้ง ความรุนแรงในสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงในประเทศต่างๆ ได้ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงในหลากหลายมิติแตกต่างกันไป และเลือกที่จะตอบสนองต่อสถานการณ์ความขัดแย้งในลักษณะต่างๆ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าผู้หญิงมีแนวทางเลือกที่จะใช้แนวทางสันติวิธีเพื่อสร้างสันติภาพตามนิยามที่ตนมีเพื่อหวังว่าจะลดความรุนแรงไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง

องค์กร Accord insight เสนอรายงาน An International review of peace initiatives (2013) ศึกษาผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพในประเทศกัมพูชา ซีเรีย รัรา ลีโอน อุกันดา เหนือ ปาปัวนิวกินี เยเมน ไอร์แลนด์เหนือ แองโกลา ซูดาน อาเจะห์ โซมาเลีย ข้อค้นพบจากกรณีศึกษาข้างต้น ประการแรก คือ ความพยายามในการสร้างสันติภาพของผู้หญิงทำให้ขอบเขตของการสร้างสันติภาพขยายกว้างขึ้น ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมความเห็นพ้องและการรวมทุกฝ่ายเป็นยุทธศาสตร์หลัก ส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมในประเด็นที่ครอบคลุมกว้างขวางขึ้น สร้างสันติภาพนอกโต๊ะเจรจา ประการที่สอง การเอาชนะอุปสรรคการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้อยู่ในกรอบคิดที่ไม่ได้ให้ความสำคัญแต่เฉพาะจำนวนผู้หญิงที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หากยังสร้างการมีส่วนร่วมจากความสามารถและความเชี่ยวชาญที่มี

ในช่วงปี 1990-2010 ทั่วโลก มีการลงนามในข้อตกลงสันติภาพ (peace agreement) จำนวน 585 ฉบับ มีเพียง 92 ฉบับเท่านั้นที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง แต่ในขณะนี้ ประเด็นผู้หญิงได้รับความใส่ใจมากขึ้น พบว่าข้อตกลงสันติภาพมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงกว่าครึ่งของจำนวนข้อตกลงสันติภาพที่ลงนามในปี 2013 นอกจากนี้ กลไกสากล เช่น มติสภาความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 1325 (UNSCR 1325) เน้นการปกป้องสิทธิผู้หญิงและรองรับกระบวนการสันติภาพที่ผู้หญิงมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน การศึกษาวิจัยนี้เป็นการสะท้อนปัญหาแนวคิดและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างสันติภาพในภูมิภาคเอเชีย เพื่อเป็นแนวทางและสะท้อนวิธีคิดและวิธีปฏิบัติของกลุ่มผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพให้เกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงในพื้นที่ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่กำลังเผชิญกับความไม่สงบและสถานการณ์ความรุนแรงอยู่ในปัจจุบัน

การศึกษามุ่งถอดบทเรียนเรื่องผู้หญิงกับกระบวนการสันติภาพจากมุมมองและประสบการณ์ของผู้หญิงที่อยู่ใน

พื้นที่ความรุนแรงในต่างประเทศ เพื่อนำเสนอต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย โดยเฉพาะต่อกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งที่ผ่านมาการขับเคลื่อนเพื่อเสริมศักยภาพผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงได้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมและมีการนำเสนอประเด็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพของกลุ่มผู้หญิงในภาคประชาสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย

สำหรับแนวคิดเรื่องสถานะผู้หญิงในพื้นที่สงครามและความรุนแรงมักถูกให้ภาพในฐานะเหยื่อของความขัดแย้งมากกว่าการกลายเป็นองค์ประธาน (subject) ที่มีบทบาทนำในการดำเนินงานและขจัดปัญหาความรุนแรง ทั้งการศึกษาเป็นจำนวนมากได้แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ความรุนแรงและผลกระทบที่มีต่อผู้หญิงแตกต่างไปจากผู้ชาย อย่างไรก็ตาม แง่มุมในการทำความเข้าใจสถานะเปลี่ยนผ่านจากการเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากสงครามและความขัดแย้งทั้งโดยตรงและโดยอ้อมแล้วดำเนินไปสู่ขั้นของการสร้างสันติภาพของผู้หญิงตามแนวคิดปฏิภาคภาวะ (intersectionality) อันเป็นชุดคำอธิบายที่ตัดข้ามทับซ้อนระหว่างเงื่อนไขเพศสภาพกับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ศาสนา ชาติ ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ชนชั้น และอายุ ยังคงเป็นกรอบแนวคิดการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการจัดการปัญหาความรุนแรงที่สำคัญ (Shepherd, 2008, p.2-4)

แนวคิดปฏิภาคภาวะถูกนำเสนอเป็นกรอบการศึกษาในหลากหลายพื้นที่ รวมทั้งในพื้นที่ที่ใช้เป็นกรณีศึกษาในงานวิจัยนี้ เช่น Khurram (2017, p.33-41) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงในปากีสถาน โดยให้ความสนใจกับการถูกเลือกปฏิบัติและได้รับผลกระทบจากความรุนแรงของผู้หญิงนั้นไม่ได้มาจากเงื่อนไขเพราะเป็นเพศหญิงอย่างเดียว แต่เนื่องจากผู้หญิงมีปัจจัยด้านสถานะทางสังคมและอัตลักษณ์อื่นที่ซ้อนทับอยู่ด้วย อาทิ ความเป็นเผ่า กลุ่มชน เชื้อชาติ รวมถึงชาติพันธุ์ การอาศัยในเมือง-ชนบท การเป็นโสเภณีนาย การนับถือศาสนาหรือความเชื่อทางศาสนา เป็นหม้าย การนับถือภรรยาหรือความเชื่อทางศาสนา

และอายุ ที่กำหนดคุณค่าคนภายใต้ระบบโครงสร้างสังคมที่เอื้ออำนาจให้ชายเป็นใหญ่ (patriarchal society) แนวคิดปฏิภาคภาวะ (intersectionality) ได้รับการพัฒนาโดย Crenshaw (1989, p.139-167; 1991, p.1241 - 1299.) นักกฎหมายและนักสตรีนิยมชาวแอฟริกันอเมริกันจากงานศึกษาผู้หญิงผิวสีที่เป็นชนกลุ่มน้อยในสังคม ผู้มีสถานะ เชื้อชาติ ความเป็นเพศ และชนชั้นที่แตกต่างไปจากสมาชิกส่วนใหญ่ซึ่งถูกกระทำ ความรุนแรงและเลือกปฏิบัติจากกฎหมายของรัฐ รวมทั้งกฎจารีตทางสังคม แนวคิดปฏิภาคภาวะหรือ intersectionality ถูกนำเสนอเพื่อใช้วิเคราะห์ ปฏิสัมพันธ์ในบริบทหรือภาวะทางการเมือง เช่น นโยบาย ผลกระทบของความเป็นชนกลุ่มน้อย ความยุติธรรมในสังคม ภาวะการเป็นตัวแทน โดยการทำความเข้าใจมิติวัฒนธรรม ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ กับการถูกกดขี่ในทางวินัยและการถูกเบียดขับออกจากการมีส่วนร่วมในมิติต่างๆ และภาวะเชิงโครงสร้าง ที่ความรุนแรงดำเนินการผ่านชุดประสบการณ์ของผู้หญิง รวมทั้งได้พัฒนาเป็นกรอบคิดการศึกษางานวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างสันติภาพของผู้หญิงท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรงในภูมิภาคเอเชีย” ฉบับนี้ งานวิจัยให้ความสำคัญและเน้นทำความเข้าใจ กระบวนการ วิธีคิด รวมถึงยุทธศาสตร์ในการจัดการ ความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพโดยผู้หญิงและบุคคลที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ งานวิจัยวางแผนศึกษาผ่านการเรียนรู้ประสบการณ์ผู้หญิงที่เป็นแกนนำและขับเคลื่อน กระบวนการสันติภาพ นอกจากนี้ กลุ่มองค์กรด้านสิทธิมนุษยชน นักการเมือง นักการศาสนา ผู้ทำงานด้านสื่อ และผู้ชาย ซึ่งเป็นกลุ่มและบุคคลหนุนเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพทั้งเชิงลบ (negative peace) และสันติภาพเชิงบวก (positive peace)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยศึกษาข้อมูลทั้งจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ในส่วนของเอกสารได้ทบทวนความรู้จากตำราทางวิชาการ บทความ รายงาน และเอกสารของกลุ่มองค์กรที่ดำเนินงานด้านสันติภาพ การจัดการความขัดแย้ง และบทบาทของผู้หญิงในการสร้างสันติภาพในจังหวัดอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้นในเรื่องของสถานการณ์ความรุนแรง บริบททางสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้มาด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือผู้หญิงที่มีบทบาทในกระบวนการสร้างสันติภาพของทั้งสองประเทศ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยติดต่อกับเครือข่ายทางวิชาการและผู้ทำงานด้านสิทธิผู้หญิงในพื้นที่วิจัยที่สามารถให้ข้อมูลได้ตามเป้าหมายของงาน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คณะผู้วิจัยออกแบบหัวข้อคำถามเชิงประเด็นเพื่อใช้สนทนาวางอย่างไม่เป็นทางการ และสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลในขอบเขตบทบาท ประสบการณ์ แนวคิด ยุทธศาสตร์ ปัญหา และรูปแบบการทำงานเพื่อสร้างสันติภาพ พร้อมกับการเสริมศักยภาพผู้หญิงอันจะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนเชิงนโยบายของรัฐในจังหวัดอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซียและปากีสถาน โดยมีผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในอาเจะห์รวม 12 คน และผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงประเด็น การขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพของกลุ่มผู้หญิงในจังหวัดอาเจะห์และในจังหวัดชายแดนใต้

กรอบแนวคิดการศึกษา

งานวิจัยได้พัฒนากรอบแนวคิดในการศึกษาจากทฤษฎีสตรีนิยมเชิงปฏิภาคภาวะ (Intersectional

Feminism) ดังที่ได้กล่าวในตอนต้นของบทนำถึงแนวคิด ปฏิกิริยาภาวะว่าช่วยแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อ การใช้ความรุนแรง ทั้งนี้ผลกระทบจากความรุนแรง มีต่อคนในสังคม และผู้หญิงรวมอยู่ในนั้นด้วย intersectionality ช่วยชี้ให้เห็นว่าเงื่อนไขและผลของความรุนแรงไม่ได้เกิดขึ้นจากเพียงปัจจัยเดียว เช่น เพราะเป็นผู้หญิง แต่ความเป็นผู้หญิงมีความสัมพันธ์กับ สิ่งอื่นๆ ได้แก่ สถานะทางสังคม มีอัตลักษณ์ที่ซ้อนทับ กับการเป็นชนเผ่าใดหรือกลุ่มชนในเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ ใด เงื่อนไขของการอยู่อาศัยในเขตเมืองหรือชนบท ต่างก็เกี่ยวโยงกันกับปัจจัยอื่นๆ เช่น เศรษฐกิจ ศาสนา การเมือง วัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ล้วนกำหนดคุณค่ามนุษย์ ภายใต้ระบบโครงสร้างทางสังคม

Kimberle Crenshaw ได้เสนอแนวคิด intersectionality ไว้ราวสามทศวรรษก่อนนี้ โดยอธิบายถึงประสบการณ์ของผู้หญิงที่เผชิญกับความรุนแรงพาดผ่านเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับภาวะต่างๆ ใน “Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color” (1991, p.51-82) Crenshaw ในฐานะ นักวิชาการทางนิติศาสตร์และสังคมชาวแอฟริกันอเมริกันสะท้อนให้เห็นถึงสถาบันที่ปฏิบัติกรกดขี่อำนาจคนในสังคมนั้นไม่ได้ทำงานอย่างอิสระ หรือมีแค่เพียง ภาคส่วนเดียว หากแต่การกดขี่และการใช้ความรุนแรง กลับเกี่ยวโยงกันด้วยอำนาจเชิงสถาบันจำนวนมาก โดยที่แนวคิด intersectionality ชี้ชวนให้ทำความเข้าใจ ปฏิสัมพันธ์ของความรุนแรงในบริบทหรือ *สภาวะทาง การเมือง* อันได้แก่ รูปแบบของอำนาจทางการปกครอง กฎหมายของรัฐ นโยบายของรัฐบาล ผลกระทบของ ความเป็นชนกลุ่มต่างๆ ในรัฐนั้นๆ กระทั่งความยุติธรรม ในสังคม นอกเหนือจากนี้ แนวคิด intersectionality ช่วยโยงความสัมพันธ์กับการศึกษาบทบาทผู้หญิงในพื้นที่ ความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรง กระทั่งผู้หญิง ถูกวิเคราะห์ถึง *สภาวะการเป็นตัวแทน* ที่ช่วยให้ผู้วิจัย

เห็นถึงมิติวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษาทั้งสองว่ามีการถูก กวดขันในทางจารีต ศาสนา และการถูกเบียดขับออก จากการมีส่วนร่วมในทางการเมืองและอื่นๆ โดยที่ผู้หญิง เผชิญกับ *สภาวะโครงสร้าง*ของความรุนแรงต่อไปอย่างไร ทั้งที่เป็นผู้ประสบกับความรุนแรงและผู้ดำเนินงาน เรียกร้องสันติภาพให้กับสังคมของตนเอง

อภิปรายและสรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยกระบวนการสร้างสันติภาพโดย กลุ่มผู้หญิงท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรงในภูมิภาค เอเชีย: กรณีศึกษาจังหวัดอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย พบว่าจังหวัดอาเจะห์มีความหลากหลายของผู้คนและ วัฒนธรรม จากการที่อาเจะห์เป็นเมืองท่า เมืองการค้า การเดินเรือจึงทำให้เกิดการรับเอาวัฒนธรรม ศาสนา และความเชื่อของผู้คนกลุ่มต่างๆ อิสลามเป็นศาสนา ที่แผ่ขยายในบริเวณนี้รวมทั้งชาติตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 13 มีบทบาทสำคัญต่อการวางรากฐานทางความคิดใน อาเจะห์ รวมถึงจารีต รูปแบบการปกครอง การวาง ข้อกำหนดและข้อบังคับทางกฎหมายในสังคมอาเจะห์ นักวิชาการหลายคนสรุปว่า อาเจะห์ถือว่าเป็น “ระเปียง แห่งนครเมกกะห์” (Mecca’s verandah/ serembi Mekkah) เนื่องจากอาเจะห์เป็นจุดพักของผู้แสวงบุญ นักเรียน และนักวิชาการศาสนาที่ต้องการเดินทางไปยัง นครเมกกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย รวมทั้งเป็นพื้นที่ เริ่มต้นของการเข้ามาและเป็นศูนย์กลางการศึกษา อิสลาม ตลอดจนการค้าระหว่างประเทศในดินแดน อุซาคเนย์ (Andrew, 2013, pp. 1858- 1898)

ประวัติศาสตร์ของอาเจะห์ถูกเรียบเรียงทั้งยุคก่อน และหลังอาณานิคม สถานะของอาเจะห์ในยุคก่อน อาณานิคมผูกโยงกับระบบการปกครองแบบกษัตริย์ กล่าวคือมีสุลต่านเป็นผู้นำอาเจะห์ดารุสสลาม (Aceh Dar al-Salam) ต่อมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 16-17 อาเจะห์ ต่อสู้กับการครอบงำของโปรตุเกส จากนั้นเกิดสงคราม

สามสิบปี (1873-1903) ดัตช์ได้ส่งกำลังทหารยึดครอง อาเจะห์ (Reid, 1969, p.7) กลุ่มชาตินิยมอาเจะห์ ให้ความเห็นว่าดัตช์ไม่เคยครอบครองอาเจะห์ได้อย่าง สมบูรณ์ภายใต้สงครามแบบกองโจร เมื่อปี 1942 ญี่ปุ่น เข้ายึดครองอาเจะห์และอินโดนีเซียส่งผลให้ดัตช์ กลับมายังอินโดนีเซียเพื่อประกาศการเป็นเจ้าอาณานิคมเหนือดินแดนนี้ กระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองในปี 1949 อันเป็นยุคของชาตินิยมอินโดนีเซีย เกิดการต่อสู้ เพื่อปลดปล่อยจากอาณานิคมดัตช์ พื้นที่ของการต่อสู้ ส่วนใหญ่อยู่ในชวา โดยมีอาเจะห์ให้การช่วยเหลือ ในการรบ ในห้วงเวลาดังกล่าวนี้องชาวอาเจะห์ เห็นความรุนแรงจากการปฏิวัติสังคมนำโดย นักการศาสนา (ulama) ชับไล่กลุ่มชนชั้นสูง (ulee baling) (Zeccola, 2007, p.51)

สำหรับการต่อสู้ระหว่างอาเจะห์กับอินโดนีเซียเกิดขึ้น สองครั้งในยุคที่ John Bowen (1989, pp.671-693) อธิบายผ่านมุมมองทางประวัติศาสตร์ที่ว่าอาเจะห์ สัมพันธ์กับการขยายตัวของความคิดการปฏิรูปอิสลาม (Islamization) ระลอกแรก (1953-1959) เมื่อดัตช์ ลงนามยกอาเจะห์ให้เป็นส่วนหนึ่งของอินโดนีเซีย โดยไม่ได้ถามความต้องการของประชาชน กระทั่งเกิด ขบวนการเรียกร้องเอกราชในปี 1953 ประวัติศาสตร์ ในยุคนี้จึงเต็มไปด้วยเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้ ในนามศาสนาเพื่อตั้งรัฐอิสลาม (Darul al-Islam) นักการศาสนาในอาเจะห์เรียกร้องให้มีการต่อสู้เพื่อ ปกป้องรัฐศาสนาจากผู้ปฏิเสธและไม่รักชาติลัทธิ กินเหล้า เล่นการพนัน พวกที่ถือแนวคิดคอมมิวนิสต์ หรือพวกที่ ยึดมั่นจารีตฮินดู-ชวา เช่นเดียวกับการต่อสู้ระลอกที่สอง (1976-2005) ในครั้งนี้มีการก่อตั้งขบวนการเอกราช อาเจะห์ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นว่ามีฮาซัน ดิติโร (Hasan di Tiro) เป็นผู้นำสำคัญ แนวทางการต่อสู้แบบ อิสลามถูกอ้างถึงเพื่อปกป้องอาเจะห์จากการถูกยึดครอง หลายครั้ง จนกลายเป็นจุดสำคัญในการปลุกเร้าวิญญาณ และศักดิ์ศรีของชาวอาเจะห์

นอกเหนือจากภาพอัตลักษณ์ทางศาสนาของอาเจะห์ โดยกลุ่มชนชั้นนำที่ปรากฏในนามระเบียบแห่งนคร เมกกะห์แล้ว อาเจะห์ยังได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งรอนจง (Tanah Rencong/Land of the dagger) ซึ่งเป็นอาวุธ ของคนอาเจะห์ ในงานของ Jacqueline Siapno (2002, p.146) การปราศรัยของนางเมกาวาตี ซูการ์โนปุตรี เมื่อ 30 กรกฎาคม 1999 (Megawati, 1999, ไม่ปรากฏ เลขหน้า) และความเห็นของศาสตราจารย์ M. Hasbi Amiruddin ว่าด้วยการเชิดชูวีรบุรุษและวีรสตรี ชี้ให้เห็น ผ่านการถ่ายทอดทางจารีตเชิดชูนักสู้จากผู้ปกครอง ที่ส่งต่อไปยังบุตรหลาน ในเรื่องเล่า นิทาน และบทเพลง กลุ่มเด็ก Zeccola (2007, p.52) เพิ่มรายการอ้างอิงนี้ ในบรรณานุกรม อภิปรายอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ชาวอาเจะห์จากบทแห่งกลุ่มที่แม่คอยผลักดันให้ลูก มีจิตวิญญาณนักสู้เพื่อปกป้องมาตุภูมิ

การยึดโยงระเบียบปฏิบัติทางศาสนาอิสลามในฐานะ กฎหมายซารีอะห์สำหรับชาวอาเจะห์ อรอนงค์ ทิพย์พิมล (2560, น.119) อธิบายว่าสะท้อนถึง ความเคร่งครัดเนื่องด้วยศาสนาอิสลามปักหลักอย่าง มั่นคงจนอาเจะห์เป็นศูนย์กลางด้านศาสนาอิสลามและ เป็นศูนย์กลางของการศึกษาศาสนาอิสลามที่เผยแพร่ไป ยังที่อื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากกฎหมาย ซารีอะห์ในอาเจะห์ถูกให้ภาพความเป็นมุสลิมที่เคร่งวินัย แล้ว ยังเป็นสิ่งยึดโยงทางความคิดในการทำสงคราม ระหว่างอาเจะห์กับเจ้าอาณานิคมดัตช์ (1873-1914) กล่าวคือ ในยุคอาณานิคมอาเจะห์เป็นหนึ่งในพื้นที่ สุดท้ายที่ดัตช์ควบคุมสำเร็จในปี 1913 ซึ่งผู้ที่มิชอบบาท หลักในการนำการต่อสู้คือบรรดาผู้นำศาสนา (ulama) ที่ต่อสู้ในนามของศาสนาและถือว่าพวกชาวดัตช์คือ พวกนอกศาสนา

จังหวัดอาเจะห์เป็นเพียงจังหวัดเดียวในประเทศ อินโดนีเซียที่มีการบังคับใช้กฎหมายอิสลามแต่การบังคับ ใช้ไม่ได้เป็นการบังคับใช้เต็มรูปแบบ ตั้งแต่ปี 2001

กฎหมายชารีอะห์ในอาเงาะห์เปรียบเสมือนตัวแทนศาสนาอิสลามที่เข้ามาอยู่ในโลกของปวงชนอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาอยู่ในโลกของผู้หญิงและเพศทางเลือกซึ่งสัมพันธ์กับบทลงโทษอย่างเห็นได้ชัด อรอนงค์ ทิพย์พิมล (2560, น.121) ให้ความเห็นว่าสำหรับชาวอาเงาะห์เป็นเรื่องที่เป็นไม่ได้ที่จะมีใครพูดอย่างชัดเจนว่า ไม่สนับสนุนการใช้กฎหมายชารีอะห์ที่อาเงาะห์ เพราะสำหรับชาวมุสลิมแล้วกฎหมายชารีอะห์คือกฎหมายของพระเจ้า เป็นวิถีที่ดำรงและถูกต้องในการดำเนินชีวิต ใจความของกฎหมายชารีอะห์ที่ใช้ในอาเงาะห์ ตั้งแต่ ค.ศ. 2001 นั้น ประกอบด้วย 4 ด้านหลักคือ

1. ด้านการแต่งกาย ภายใต้กฎหมายฉบับที่ 11 ปี 2002 เกี่ยวกับด้านหลักปฏิบัติและสัญลักษณ์ของศาสนาอิสลาม (Ibadah, Aqidah dan Syi'ar Islam)
2. การบริโภคเครื่องดื่มมีเมา กฎหมายฉบับที่ 12 ปี 2003 (Qanun Khamar)
3. การเล่นการพนัน กฎหมายฉบับที่ 13 ปี 2003 (Qanun Maisir [Judi])
4. การประพฤติดีความผิดทางเพศ กฎหมายฉบับที่ 14 ปี 2003 (Qanun Khalwat [Mesum])

เมื่อเดือนกันยายน ปี 2014 สภาทองถิ่นอาเงาะห์ได้ผ่านร่างกฎหมายอาญาอิสลามซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนตุลาคม ปี 2015 นอกเหนือจากครอบคลุมกฎหมายเดิมใน 4 ด้านหลักดังที่กล่าวแล้ว กฎหมายอาญาอิสลามได้เพิ่มบทบัญญัติการกระทำความผิดกฎหมายอิสลามในด้านการมีความสัมพันธ์ทางเพศนอกกฎหมาย (zina) ได้แก่ การมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนที่มิใช่สามีหรือภรรยาของตน และการข่มขืน การกล่าวหาว่าผู้อื่นกระทำความผิดเรื่องมีความสัมพันธ์ทางเพศนอกกฎหมาย (qadzaf) และการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนเพศเดียวกัน (liwath และ musahaqah)

อีกด้วย (อรอนงค์ ทิพย์พิมล, 2560, น.131) อย่างไรก็ตาม นักวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดในการศึกษาภาคสนาม รวมทั้ง Yusni Saby นักวิชาการศาสนา ผู้มีบทบาทในแวดวง ulama อาเงาะห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้หญิงที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อยกระดับสิทธิความเท่าเทียมทางเพศและงานสร้างสันติภาพต่างลงความเห็นว่าผู้คนในสังคมควรเข้าใจว่ากฎหมายชารีอะห์ถูกผนวกรวมระหว่างแนวทางของหลักการศาสนาที่มุสลิมเชื่อว่าพระเจ้ำกำหนด (ชารีอะห์) เข้ากับความเห็นและข้อวินิจฉัยของนักคิดและนักการศาสนา (ฟิกห์) ที่ผ่านการลงความเห็นจนถูกประดิษฐ์ออกมาเป็นตัวบทในทางกฎหมายและบังคับใช้ในอาเงาะห์ในนามศาสนานั้นเต็มไปด้วยปัญหาจากการตีความของมนุษย์ส่งผลให้พบว่ากฎหมายชารีอะห์สะท้อนอคติ ภาพลักษณ์ของสังคมแห่งการใช้ความรุนแรง และสร้างปัญหาในการปฏิบัติบังคับใช้อันเนื่องมาจากข้อจำกัดในการเข้าถึงตัวบทและเข้าใจรากเหง้าของเจตนารมณ์ของชารีอะห์

อาจจะกล่าวได้ว่า กระบวนการสร้างสันติภาพของกลุ่มผู้หญิงท่ามกลางสภาวะความขัดแย้งของจังหวัดอาเงาะห์ ประเทศอินโดนีเซีย เป็นความต่อสู้เพื่อสิทธิความเท่าเทียมแม้ว่าสงครามภายในจะสงบลงแล้ว แต่ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิและเสรีภาพยังปรากฏให้เห็นอยู่ ดังนั้น กลุ่มผู้หญิงเพื่อสันติภาพยังรวมตัวกันเพื่อสานต่อเจตนารมณ์ด้านสิทธิสตรีและสันติภาพเชิงบวกต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยกระบวนการสร้างสันติภาพในจังหวัดอาเงาะห์ ประเทศอินโดนีเซีย พบว่าการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาความมาสงบและความรุนแรงที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า เปรียบเทียบกระบวนการสร้างสันติภาพและปัจจัยหนุนเสริมสันติภาพของผู้หญิงในอาเงาะห์กับผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประเด็นการสร้างสันติภาพ ของผู้หญิงกรณีเปรียบเทียบ อาเจห์และจังหวัดชายแดนใต้	กรณีอาเจห์	กรณีจังหวัดชายแดนใต้
1. การรวมกลุ่มเพื่อสร้างกระบวนการสันติภาพในปัจจุบัน (ค.ศ. 2017)	การรวมกลุ่มภาคประชาสังคม (Civil Society Organizations)	การรวมกลุ่มภาคประชาสังคม (Civil Society Organizations)
2. สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงในพื้นที่ปัจจุบัน (ค.ศ. 2017)	เหตุการณ์ความไม่สงบระหว่างกลุ่ม GAM กับ รัฐอินโดนีเซียไม่เกิดขึ้นหลังจากข้อตกลงสันติภาพที่เฮลซิงกิ ค.ศ. 2005 แต่ในสถานการณ์ผู้หญิงยังคงดำรงปัญหาความรุนแรงทางสังคมมิติต่างๆ เช่น ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงทางการเมืองและจากการบังคับใช้กฎหมายซารีอะห์ หรือแม้กระทั่งความรุนแรงจากปัญหาเศรษฐกิจ	ยังคงมีเหตุการณ์ความไม่สงบอยู่และผู้หญิงต้องเผชิญกับความรุนแรงท่ามกลางความขัดแย้งในพื้นที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และรวมถึงผู้หญิงต้องเผชิญกับความรุนแรงที่เกิดจากปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับโครงสร้าง
3. การขับเคลื่อนขององค์กรกลุ่มผู้หญิงเพื่อสันติภาพ	<p>แรกเริ่มกลุ่มผู้หญิงในอาเจห์มีการรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็งจากการก่อตั้ง Balai Syura (Balai Syura Ureung Inong Aceh: BSUIA) ให้ความสำคัญกับบทบาทความเท่าเทียมทางเพศระหว่างหญิงชายในอาเจห์ แรกเริ่มได้รับการสนับสนุนโดยองค์กรระหว่างประเทศ มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ที่ดำเนินงานในฐานะอาสาสมัคร นักวิชาการ นักเคลื่อนไหว นักกิจกรรม นักการศึกษา แล้วกระจายไปตามเมืองต่างๆ</p> <p>- BSUIA ก่อให้เกิดที่ประชุมผู้หญิงอาเจห์ (Acehnese Women’s Conference/ Duek Pakat Inong Aceh: DPIA) ปี 2005 ขับเคลื่อนเพื่อเรียกร้องกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพ ด้านนโยบายและกฎหมาย ด้วยเหตุที่ผู้หญิงตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง เช่น การแต่งงานในช่วงเหตุการณ์ไม่สงบ คู่สมรสไม่ได้การรับรองสถานะที่ถูกต้องตามกฎหมาย</p>	<p>การริเริ่มของกลุ่มประชาสังคมผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ทำงานในลักษณะการรวมตัวกันเพื่อการทำให้ตนเองหลุดพ้นจากสภาพความเป็นเหยื่อของความรุนแรงจากเหตุการณ์ความไม่สงบ/ สังคมและวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ และการกระทำโดยการรวมตัวของกลุ่มผู้หญิงเหล่านี้ ทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกันเพื่อลดความรุนแรง เช่น กลุ่มด้วยใจที่ทำงานขับเคลื่อนด้วยการปกป้องดูแลเหยื่อผู้ต้องขัง และครอบครัว โดยเฉพาะเพื่อสตรีและเด็กในพื้นที่จังหวัดสงขลา หรือกลุ่ม We Peace ทำงานโดยเกิดจากการรวมกลุ่มของผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิ ด้านต่างๆ อันส่งผลกระทบต่อผู้หญิง และเด็กทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนจนการได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมที่ขาดมุมมองและความเข้าใจในมิติความแตกต่างทางเพศ สมาชิกส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มเพื่อนๆ อาสาสมัคร</p>

ประเด็นการสร้างสันติภาพของผู้หญิงกรณีเปรียบเทียบอาเจห์และจังหวัดชายแดนใต้	กรณีอาเจห์	กรณีจังหวัดชายแดนใต้
	<p>- BSUIA เป็นการทำงานที่เน้นการสร้างสันติภาพและความมั่นคง (peace and security) โดยเฉพาะผลักดันให้ผู้หญิงได้รับสิทธิทางการเมือง การสนับสนุนช่วยเหลือผู้หญิงที่เป็นเหยื่อของสงครามและความรุนแรงให้ได้รับความยุติธรรม และให้ความมั่นใจว่าการใช้กฎหมายอิสลาม (Shariah) จะช่วยสร้างเสริมศักยภาพผู้หญิงมากกว่าทำลายสถานภาพและศักดิ์ศรีของผู้หญิง โดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญา (Criminal Code/ Qanun Jinayat) ในมาตราว่าด้วยการถูกข่มขืนของผู้หญิง</p> <p>โดยสรุปปัจจุบัน การขับเคลื่อนแบบการทำงานขององค์กรกลุ่มประชาสังคมผู้หญิงอาเจห์ลักษณะเครือข่าย (Networking) เช่น องค์กร Flower Aceh เป็นองค์กรผู้หญิงที่ช่วยเหลือเยียวยาและเสริมศักยภาพของผู้หญิงในด้านต่างๆ, หรือกลุ่ม LINA (Liga Inong Aceh/Women's League) เป็นกลุ่มภาคประชาสังคมผู้หญิงเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของผู้หญิงในการสร้างสันติภาพและการฟื้นฟูผู้หญิงหลังความขัดแย้ง</p>	<p>ที่ทำงานรณรงค์ให้เกิดการยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้หญิง และเด็ก รวมถึงบางส่วนจากกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้</p> <p>ปัจจุบัน เกิดการรวมกลุ่มก่อนภาคประชาสังคมผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้ซึ่งมีส่วนประกอบของสองศาสนาคือ พุทธและมุสลิมที่ชื่อว่าคณะทำงานวาระผู้หญิงชายแดนใต้ (Peace Agenda of Women) หรือ PAOW ซึ่งปัจจุบันขับเคลื่อนประเด็นสันติภาพในพื้นที่และรณรงค์เรื่อง “พื้นที่สาธารณะปลอดภัย” ใน 4 สถานที่หลักคือ ตลาด ถนน ศาสนสถาน โรงเรียน</p> <p>อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มของ PAOW ในจังหวัดชายแดนใต้ อาจจะเป็นการรวมกลุ่มแบบหลวมและเป็นลักษณะเพื่อขับเคลื่อนประเด็นร้อนประเด็นสำคัญในบริบทขณะนั้น บางครั้งอาจไม่ได้สะท้อนเสียงของผู้หญิงในชุมชนอย่างแท้จริง</p>
<p>4. ปัจจัยเกื้อหนุนกระบวนการกลุ่มผู้หญิงในการสร้างสันติภาพ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ แหล่งทุนจากต่างประเทศ ○ แหล่งทุนในประเทศ ○ การสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง และรัฐบาลท้องถิ่น ○ ศักยภาพของผู้หญิงในการทำงานเพื่อสันติภาพ ○ เครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ 	<ul style="list-style-type: none"> ○ แหล่งทุนจากต่างประเทศ ○ แหล่งทุนในประเทศ ○ การสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง และรัฐบาลท้องถิ่น ○ ศักยภาพของผู้หญิงในการทำงานเพื่อสันติภาพ ○ เครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ

ประเด็นการสร้างสันติภาพ ของผู้หญิงกรณีเปรียบเทียบ อาเจะห์และจังหวัดชายแดนใต้	กรณีอาเจะห์	กรณีจังหวัดชายแดนใต้
<p>5. พื้นที่ทางการเมืองเปิด</p>	<p>ช่วงก่อนที่จะมีการเจรจาสันติภาพ ในอาเจะห์</p> <p>ประธานาธิบดี ซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนผลักดันอย่างสำคัญให้เกิดการริเริ่มพูดคุยเพื่อการสร้างสันติภาพในอาเจะห์ เขาไม่เพียงแค่ว่าเป็นตัวแทนทหาร “สายพิราบ” ในกองทัพอินโดนีเซียเท่านั้น หากแต่เขายังเป็นตัวแทนของการเมือง “ปีกพิราบ” ที่ต้องการแสวงหาหนทางของการยุติสงครามด้วยการเจรจา</p> <p>ช่วงหลังที่เกิดข้อตกลงสันติภาพ</p> <p>จังหวัดอาเจะห์สามารถมีพรรคการเมืองท้องถิ่นของตนเองและคนอาเจะห์สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่อาเจะห์ได้ประกาศใช้กฎหมายชารีอะห์ซึ่งเป็นสิ่งที่คนอาเจะห์เรียกร้องมาตลอด สำหรับการบริหรนั้นแม้ว่าเขตปกครองพิเศษยังอยู่ใต้รัฐบาลอินโดนีเซีย แต่ได้มีข้อตกลงในรายละเอียดที่น่าพอใจ เช่น สามารถจัดตั้งพรรคการเมืองของคนท้องถิ่นในการแข่งขันในกระบวนการเลือกตั้ง หรือในการเลือกตั้งผู้ว่าฯ ที่ใช้คณะกรรมการการเลือกตั้งอิสระเฉพาะของเขตปกครองพิเศษอาเจะห์</p> <p>ในอีกด้านหนึ่ง นักการเมืองที่มีอำนาจปกครองอาเจะห์ปัจจุบันต่างเป็นอดีตกองกำลังของ GAM ที่เคยต่อสู้กับรัฐบาลอินโดนีเซีย แต่ได้ทิ้งภาพนักรบมาเป็นผู้บริหารรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งการเข้าสู่อำนาจโดยผ่านการเลือกตั้งทำให้คณะผู้บริหารต้องถูกตรวจสอบ โดยขณะนี้ประชาชนมีการตรวจสอบรัฐบาลมากขึ้น รวมทั้งองค์กรประชาสังคมในอาเจะห์มีการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลท้องถิ่นในเรื่องความโปร่งใสในด้านต่างๆ มากขึ้น</p>	<p>พื้นที่ทางการเมืองของจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่เปิดเพราะ ยังมีการทหาคควบคุมความสงบเรียบร้อยในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้และการเปิดโต๊ะเจรจาเพื่อสันติภาพยังมองไม่เห็นว่าจะเดินหน้าอย่างไรในขณะนี้ (ค.ศ. 2020) เนื่องจากรัฐต้องบริหารจัดการกับการเมืองระดับประเทศให้เรียบร้อยก่อน ปัญหาจังหวัดชายแดนใต้จึงดูเหมือนเป็นการแก้ไขไปพร้อมกันแต่ขาดศักยภาพในการขับเคลื่อนสันติภาพอย่างแท้จริงและรัฐมีท่าทีที่ระมัดระวังในการตัดสินใจรวมทั้งฝ่ายขบวนการด้วย</p> <p>ดังนั้น เมื่อพื้นที่ทางการเมืองเกิดความอึดอัดจึงสะท้อนถึงการบริหารจัดการการแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ที่ไม่เป็นไปตามประสิทธิภาพเท่าที่ควร</p>

ประเด็นการสร้างสันติภาพของผู้หญิงกรณีเปรียบเทียบ อาเจห์และจังหวัดชายแดนใต้	กรณีอาเจห์	กรณีจังหวัดชายแดนใต้
<p>6. การตัดสินใจจากภาคประชาชน</p>	<p>ในอาเจห์นั้นก่อนที่จะมีการเจรจาสันติภาพ ไม่ได้มีการตัดสินใจจากภาคประชาชนแต่อย่างใด แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้ทุกฝ่าย อยากเข้าร่วมในการเจรจาได้อย่างรวดเร็วขึ้นคือเหตุการณ์สึนามิเมื่อ 26 ธันวาคม 2004 ย่อมทำให้ทั้งสองฝ่ายตระหนักถึงการช่วยกันเร่งฟื้นฟูอาเจห์ ผนวกกับองค์กรระหว่างประเทศเข้ามาช่วยเหลือในหลากหลายด้าน และรวมไปจนถึงการขับเคลื่อนประเด็นความขัดแย้งของอาเจห์ เข้าสู่โต๊ะเจรจาโดยเร็ว</p> <p>ผลสำรวจออกมาในด้านการสร้างสันติภาพ พบว่า ผู้นำทางความคิดส่วนใหญ่มองว่าผู้ชายผู้หญิงทำหน้าที่ได้พอๆ กัน (ร้อยละ 43.6) ซึ่งแตกต่างจากด้านการเป็นผู้นำทางการเมืองและด้านเศรษฐกิจที่มองว่าผู้ชายทำหน้าที่ได้ดีกว่า ซึ่งกระบวนการสำรวจสันติภาพริเริ่มจากองค์กรเครือข่าย 15 องค์กร ทั้งในและต่างประเทศร่วมมือกัน</p>	<p>สำหรับในจังหวัดชายแดนใต้ มีกระบวนการทำสำรวจความเห็นประชาชน Public Decision-making and public surveys หรือ Peace Survey เพื่อสำรวจว่าข้อเสนอและข้อห่วงกังวลของภาคประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้คืออะไร ส่วนการทำสำรวจสันติภาพ (Peace Survey) ถือเป็นความพยายามที่จะทำงานร่วมกันของหลายๆ ฝ่าย การสำรวจสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้/ปาตานี ได้รับประสบการณ์ไอร์แลนด์เหนือที่พยายามให้คู่ขัดแย้งหรือทุกส่วนมีส่วนในการกำหนดคำถามต่างๆ ในแบบสำรวจ เป็นที่น่าสังเกตว่าการสำรวจสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ มีเพียงข้อคำถามเดียวเท่านั้นที่เกี่ยวข้องกับมิติหญิงชาย คือ “ท่านคิดว่าระหว่างชายกับหญิงใครทำหน้าที่ได้ดีกว่าในด้านการเป็นผู้นำทางการเมือง ด้านเศรษฐกิจและด้านสันติภาพ” (Peace surveyครั้งที่2: 74)</p>
<p>7. ความเป็นตัวกลางในการเจรจาสันติภาพ(Mediator)</p>	<p>- อดีตประธานาธิบดีฟินแลนด์ มาร์ติ อาะห์ติซารี เป็นผู้ให้การสนับสนุนหรือเป็น “คนกลาง” ของการพูดคุยสันติภาพเป็นผู้ที่มีทักษะในการเจรจา และเป็นที่ยอมรับกันว่า เขามีบทบาทอย่างมากในการไกล่เกลี่ยหลายๆ ข้อพิพาทในแอฟริกาและยุโรป การยอมรับความเป็นคนกลางในการเจรจาจึงเกิดขึ้นได้ โดยเขาจะยึดหลักการว่า ‘จะไม่มีการสรุปข้อตกลงจนกระทั่งทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันในทุกเรื่อง’ ซึ่งแปลว่าจะไม่มีฝ่ายไหนที่สามารถประกาศชัยชนะในระหว่าง</p>	<p>เนื่องจากการเจรจาอย่างเป็นทางการและแท้จริงยังไม่เกิด ขณะนี้ที่รัฐบาลพลเอกประยุทธ์จันทร์โอชา ปกครองประเทศ ฝ่ายขบวนการรู้สึกไม่สบายใจและมีอำนาจที่ไม่เท่าในการขับเคลื่อนการเจรจาประเด็นสันติภาพกับรัฐบาล ดังนั้น บรรยากาศการเจรจาในระดับบับยังไม่เกิด</p>

ประเด็นการสร้างสันติภาพ ของผู้หญิงกรณีเปรียบเทียบ อาละห์และจังหวัดชายแดนใต้	กรณีอาละห์	กรณีจังหวัดชายแดนใต้
	<p>ที่การเจรจากำลังดำเนินอยู่ นอกจากนี้ ได้มีการห้ามให้ทั้งสองฝ่ายมีการพูดคุยกับสื่อ เพราะไม่อยากให้ฝ่ายต่างๆ ภายในประเทศอินโดนีเซียได้มาหยิบยกเป็นประเด็นทางการเมืองก่อนที่จะมีข้อตกลง จึงเป็นเหตุให้ต้องไปเจรจาที่กรุงเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์</p>	<p>แต่สำหรับบรรยากาศการขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพเกิดในพื้นที่มาเป็นเวลากว่า 10 ปี เพื่อขับเคลื่อนสันติภาพในพื้นที่ โดยกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่และการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศ</p> <p>ดังนั้น ความเป็นตัวกลางในการเจรจาสันติภาพยังไม่ปรากฏเด่นชัดว่าจะมาจากในหรือนอกประเทศ แต่มีความพยายามที่ประเทศในอาเซียนต่างยื่นมือมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการพูดคุย เช่น มาเลเซีย เป็นต้น</p>
<p>8. การสร้างสันติภาพเชิงบวก อย่างแท้จริง (positive peace) ในพื้นที่</p>	<p>อยู่ในระหว่างการสร้างสันติภาพ เชิงบวกหลังความขัดแย้งรุนแรง</p>	<p>อยู่ท่ามกลางความขัดแย้งซึ่งเร่งสร้าง สันติภาพเชิงลบและพลังขับเคลื่อน สันติภาพเชิงบวกไปพร้อมกัน</p>

ในการศึกษานี้ นักวิจัยได้ลำดับข้อเสนอเพื่อแสวงหาแนวทางจัดการปัญหาในพื้นที่ความรุนแรงโดยถอดบทเรียนและพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายให้ทั้งกับองค์กรภาครัฐ เอกชน และชุมชนที่ดำเนินงานด้านสันติภาพในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยให้นำหนักของแนวทางดำเนินงานในรูปของข้อเสนอส่วนต้นกับภาครัฐเป็น หลังจากนั้นเป็น ข้อเสนอการดำเนินงานสันติภาพจากประสบการณ์กลุ่มผู้หญิงที่เชื่อมโยงระหว่างรัฐและชุมชน ดังต่อไปนี้

- (1) รัฐต้องจัดลำดับความสำคัญของงาน โดยให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณ บุคลากร และฐานความรู้ ความคิดที่เชื่อมต่อระหว่างจารีตชุมชนกับกลไกสากลที่จะช่วยหนุนเสริมศักยภาพผู้หญิงผ่านการเรียนรู้ในพื้นที่ความขัดแย้งหรือประเทศที่มีความก้าวหน้าและประสบความสำเร็จ

ในการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพซึ่งองค์กรภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนมีทักษะและความเข้าใจในการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดกับชุมชนและมีประสิทธิภาพ

- (2) รัฐต้องจัดระบบการทำงาน และจัดพื้นที่การดำเนินงานร่วมกับภาคเอกชนและภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ประเด็นเพื่อแสวงหาทิศทางการแก้ไขปัญหาความไม่สงบพร้อมกับ สร้างการมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยทบทวนอุปสรรคที่สำคัญอย่างมากและยากต่อการเปลี่ยนแปลงคือ วัฒนธรรมเชิงโครงสร้างระบบความเชื่อและจารีต รวมทั้งกระบวนการยุติธรรมในประเทศ ที่ทำให้การผลักดันงานผู้หญิงสันติภาพ และความมั่นคงรอดหน้าไปได้

- (3) รัฐต้องเปิดเวทีเสนอและแสดงความเห็น รวมทั้งพัฒนาภาคีเครือข่ายกับองค์กรเอกชนและประชาชนในพื้นที่อย่างเสมอภาค ควบคู่ไปกับการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติปรากฏอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งต้องพยายามร่วมงานกับองค์กรที่ไม่ได้ถูกนับรวมให้แสดงความเห็นร่วมกับรัฐในช่วงของการร่างนโยบาย หากแต่ถูกนับเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคม ตลอดจนนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิผู้หญิง เช่น กรณีตัวอย่างมูลนิธิอินฮานแห่งปากีสถาน (Insan Foundation Trust Pakistan) และกลุ่ม Flower Aceh ในจังหวัดอาเจห์ ต่างนำแนวคิดการตีความหลักการศาสนาสนับสนุนงานสร้างเสริมสิทธิความเท่าเทียมทางเพศและสนับสนุนให้คนทุกเพศ ทุกเผ่าพันธุ์ได้เข้าถึงการศึกษา ตลอดจนจัดกิจกรรมที่หนุนเสริมให้ผู้หญิงในระดับรากหญ้าเข้าสู่กระบวนการสันติภาพ กลุ่มผู้หญิงเหล่านี้เห็นว่าการตีความหลักการศาสนาอิสลามต้องไม่เอื้อต่ออำนาจผู้ชายและนักการศาสนาเท่านั้น แต่ต้องตระหนักถึงตัวผู้หญิง เด็ก บุคคลที่มีความหลากหลายทางความเชื่อ และชาติพันธุ์ด้วย
- (4) รัฐต้องตรวจสอบการวางนโยบายและแผนขับเคลื่อนงานสู่การปฏิบัติระดับชาติ (national action plan) ที่สอดคล้องกับกลไกสหประชาชาติ โดยนำแนวคิดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในมิติที่ชุมชนยอมรับ ผนวกเข้ากับมิติสากลที่จะช่วยให้ผู้หญิงเข้าถึงอำนาจทางการเมือง การรับบริการ และสิทธิต่างๆ เช่น กลไกมติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 1325 (the United Nations Security Council Resolution: UNSCR 1325) เน้นงานผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง (Women, Peace and Security: WPS) ให้มีความสำคัญกับการทำงานของผู้หญิงในพื้นที่สงคราม ความขัดแย้ง ความรุนแรงแบบต่างๆ ไปใช้อย่าง

เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของภาคใต้ไทย ทั้งนี้ ในปัจจุบันกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนร่วมกับนักวิชาการ เครือข่ายการทำงานสันติภาพภาคประชาชนและประชาสังคมชายแดนใต้วางแผนปฏิบัติระดับชาติเพื่อให้มีสถานะและยุทธศาสตร์การดำเนินงานดังนี้

4.1) กำหนดสัดส่วนของผู้หญิงที่เข้าใจปัญหาเป็นที่ยอมรับของคนในพื้นที่ได้เป็นตัวแทนเพื่อเจรจาสันติภาพระหว่างขบวนการกับรัฐอย่างเท่าเทียมกัน สามารถเสนอทางออกของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นผู้หญิงได้อย่างรอบด้าน

4.2) ดำเนินงานขับเคลื่อนความคิดและกิจกรรมตามกรอบท้องถิ่นที่ล้อกับกลไกสากลภาคประชาสังคมต้องช่วยกันใช้พลังความคิดทวนกลับไปมา บางส่วนจำเป็นต้องปรับเรือและสร้างกรอบกติกาในการจัดการปัญหาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ดังตัวอย่าง องค์กรเครือข่ายระดับภูมิภาคด้านสิทธิสตรี เช่น IWRAW Asia Pacific (International Women's Rights Action Watch Asia Pacific) เห็นว่ากรอบการทำงานผ่านอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อผู้หญิง (CEDAW) ในระดับภูมิภาคช่วยสนับสนุนและปกป้องสิทธิผู้หญิงกลไกสากลเพียงประการเดียวไม่เพียงพอต่อการวางยุทธศาสตร์การทำงานเสริมศักยภาพผู้หญิงในระหว่างและหลังภาวะสงคราม

ในกรณีชายแดนภาคใต้ของไทย จากรายงานคู่ขนาน CEDAW (CEDAW shadow report 2017) ฉบับล่าสุด คณะกรรมการ CEDAW องค์กรสหประชาชาติเสนอให้รัฐบาล

- ทบทวนการแก้ไขปัญหามลพิษต่อผู้หญิง
มลพิษหลายชนิด อาทิ การสนับสนุนให้
ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการเจรจาสนธิภาพ
รัฐเร่งดำเนินงานยุติความรุนแรงทางกาย
วาจา และจิตใจต่อผู้หญิงโดยเฉพาะแม่หม้าย
เร่งหยุดยั้งประเพณีการแต่งงานในวัยเด็กหรือ
ก่อนอายุ 18 ปี เนื่องจากส่งผลให้เด็กผู้หญิง
ขาดโอกาสทางการศึกษา เร่งยุติประเพณี
การขลิบอวัยวะเพศของผู้หญิงรวมทั้ง
การตั้งครรภ์ก่อนวัยเจริญพันธุ์ และการมี
ภรรยามากกว่าหนึ่งที่น่าไปสู่ความรุนแรง
ในครอบครัวและความรุนแรงทางเพศ
- 4.3) สร้างโอกาสและพื้นที่การมีส่วนร่วมของ
ผู้หญิงในกระบวนการสร้างสันติภาพและ
แก้ไขปัญหาในพื้นที่เปิดกว้างขึ้น
- 4.4) สร้างแกนนำผู้หญิงในเครือข่ายฯ ได้รับความ
ยอมรับจากองค์กรภาครัฐ ประชาสังคม
และสังคมภายนอก ให้มีบทบาทและ
สถานภาพ ที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไข
ปัญหา
- 4.5) สร้างสื่อและงานรณรงค์ต่างๆ ที่ผู้หญิง
ขับเคลื่อน ทำให้คนในชุมชนสังคมชายแดนได้
ตระหนัก ถึงผลกระทบจากการใช้ความ
รุนแรงและความไม่เป็นธรรมและได้รับแรง
บันดาลใจจากการต่อสู้โดยสันติวิธีของผู้หญิง
- 4.6) พัฒนาและให้การสนับสนุนสภาประชาสังคม
ชายแดนใต้ ที่เครือข่ายผู้หญิงฯ ร่วมก่อตั้ง
และขับเคลื่อนงานผลักดันนโยบายสาธารณะ
ที่จะช่วยแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

อรอนงค์ ทิพย์พิมล. (2560). กฎหมายจารีอระห์ กับ ผู้หญิงอาเจระห์: ชายขอบของชายขอบ. *วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์*, 4 (1), 114-163.

ภาษาอังกฤษ

Bowen, John. (1989). Narrative Form and Political Incorporation: Changing Uses of History in Aceh, Indonesia. *Comparative Studies in Society and History*, 31 (4), 671-693.

Birchok, Daniel Andrew. (2013). *Sojourning on Mecca's Verandah: Place, Temporality, and Islam in an Indonesian Province*. (PhD dissertation). University of Michigan, Anthropology and History.

Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory, and Antiracist Politics. In K. Bartlett and R. Kennedy, *Feminist Legal Theory: Readings in Law & Gender*. Oxford: Westview Press.

_____. (1991). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. *Stanford Law Review*, 43 (6), 1241 - 1299.

Khurram, Eraj. (2017). *Factors that contribute to the violence against women: a study from Karachi, Pakistan*. (Master's thesis). University of Linnaeus, Peace and Development Studies.

Marhaban, Shadia. (2012). *Women in Post-Conflict Aceh: Participation in Soci-Economic and Political Processes*. (Research Report). Cambridge: Weatherhead Center for International Affairs, Harvard University.

Reid, Anthony. (1969). *The Contest for North Sumatra: Atjeh, the Netherlands, and Britain, 1858- 1898*. Kuala Lumpur: University of Malaya Press.

_____. (2007). *Verandah of Violence: The Background to the Aceh Problem*. Singapore: NUS Press.

Shepherd, Laura. (2008). *Gender, Violence and Security*. London: Zed Book.

Siapno, Jacqueline Aquino. (2002). *Gender, Islam, Nationalism and the State in Aceh: The Paradox of Power, Co-optation and Resistance*. New York: Routledge Curzon.

Megawati says ready to replace Habibie. (1999, July 30). The Jakarta Post.

Tiro, Hasan M. di. (1984). *The Price of Freedom: The Unfinished Diary*. Norsborg: Information Department, National Liberation Front Aceh Sumatra.

UNIFEM. (2006). *Women in Peace Building in Aceh*, Retrived from https://carpanlibrary.files.wordpress.com/2009/03/factsheet3_womenpeacefinal28july007-doc.pdf.

Zeccola, Paul Gerard. (2007). Whose Human Rights? Field Notes on Locals and International NGOs Perspectives to Conflict Relief in Aceh, 1998-2007. In Alistair D. B. Cook. *Culture, Identity and Religion in Southeast Asia* (pp.48-68). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.